

УДК 336.748.12: [330.342.2] Доц. В.М. Білик, канд. екон. наук – Львівська КА;
здобувач Н.Б. Думич – Львівський НУ ім. Івана Франка

АНТИІНФЛЯЦІЙНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ПЕРЕХІДНИХ ЕКОНОМІК

Досліджено макроекономічну антиінфляційну монетарну політику у перехідних економіках. Проблема подолання інфляції існує в багатьох країнах, а особливо в державах з перехідною економікою. Хоча інфляційний процес має багато спільних ознак у країнах з перехідною економікою, але у кожній з них він протікав по-різному. Цей процес багато в чому залежав від ринкових реформ, які проводилися у певній державі.

Ключові слова: монетарна політика, фіскальна політика, антиінфляційна політика, таргетування інфляції, обмінний курс, інфляційні очікування, відсоткова ставка, пропозиція грошей, індекс споживчих цін, підтримка цін.

Постановка проблеми. Дуже важливим інструментом у боротьбі з інфляцією є макроекономічна політика (фіскальна і монетарна), які повинні діяти узгоджено для досягнення поставлених цілей. Щодо досліджуваних країн з перехідною економікою, то вони обрали режим таргетування інфляції (ТІ), як найдієвіший елемент монетарної політики, для подолання єдиної, наперед встановленої мети, інфляції. У цьому дослідженні здійснено аналіз макроекономічної політики країн з перехідною економікою, а також проаналізовано загальні закономірності цієї політики.

Мета дослідження полягає у розгляді проблеми подолання інфляції у перехідних економіках Чехії та Польщі. Такий вибір обґрунтовується близькістю трансформаційних змін у цих державах, а також високим ступенем розвитку економік цих країн, що дало змогу їм приєднатися до європейських держав з ринковою економікою. Країни – нові члени ЄС використовували найефективніші методи подолання інфляції і проводили виважену макроекономічну, і зокрема монетарну політику. Питання подолання інфляції досліджують такі вчені, як В. Галь, А. Гальчинський, Є. Корнієнко, О. Петрик, В. Стельмах, В. Шевчук.

Виклад основного матеріалу. Насамперед варто зазначити, що основою економічного зростання є не інфляція, а додаткова грошова емісія, як створює постійне перевищення попиту над пропозицією, а отже стимулює виробництво. Тобто інфляція не завжди є негативним явищем, оскільки стимулює економічне зростання. Нобелівські лауреати Г. Саймона та Д. Канмен вважають, що існування "природної" або структурної інфляції, не пов'язаної із грошовою масою, можливе. Б. Кваснюк вказував на те, що стає економічне зростання відбувається за річних темпів інфляції 40 % і місячних – 2,8 % [5, с. 96-103].

Макроекономічна політика держави значно залежить від стабільності банківської системи. Етапами становлення банківської системи України можна назвати:

- перший етап (1988-1992 рр.) неконтрольованого зростання кількості банківських установ;
- другий етап (1993-1994 рр.) масового погіршення фінансового стану комерційних банків, і втрата довіри до них з боку клієнтів;

- третій етап (1995-2001 рр.) упорядкування діяльності банківських установ, який тривав до моменту прийняття Закону України "Про банки і банківську діяльність". Також період характеризувався початком реєстрації банків з іноземними інвестиціями. НБУ почав приймати рішення, які базувалися на світовому досвіді;
- четвертий етап (2001-2008 рр.) характеризувався покращенням економічної ситуації в країні, зростанням довіри до банків;
- п'ятий етап (2008-2010 рр.) розпочався під впливом світової фінансової кризи, яка вразила і українські банки та похитнула довіру до них у суспільства, набуту у попередні роки (особливо починаючи з 2001 р.) [4, с. 13-14].

У сучасних умовах саме таргетування інфляції (ТІ) для України є найефективнішим режимом монетарної політики, оскільки:

- на відміну від монетарного таргетування, ТІ не потребує чіткого та стабільного зв'язку між грошами та інфляцією;
- на відміну від прив'язки обмінного курсу, ТІ потребує від центрального банку зосередитися на досягненні внутрішньої стабільності економіки та відведенні небезпек, які їй загрожують;
- однією з ключових переваг ТІ є його прозорість і можливість легкого розуміння громадськістю головної мети монетарної політики.

ТІ поєднує два аспекти, які є дуже важливими для здійснення успішної монетарної політики:

- ТІ стимулює позитивні зміни у здійсненні монетарної політики, які охоплюють зростання незалежності центральних банків, підвищення підзвітності та прогнозованості, розбудову системи аналізу і прогнозування для підтримки процесу прийняття рішень;
- надання надійного середньотермінового якоря для інфляційних очікувань і водночас достатня гнучкість політики для відповіді на короткотермінові шокки без ризику втрати довіри для монетарного режиму.

У НБУ вже розроблено систему економічного аналізу та прогнозування для підтримки переходу від режиму прив'язки обмінного курсу до ТІ. Завдання підтримки сталого довготермінового економічного зростання для НБУ полягає у створенні та підтримці стабільного макроекономічного середовища, що асоціюється із ціновою стабільністю. Для досягнення стабільного зростання цінова стабільність є ключовою умовою внаслідок економічних і соціальних втрат від інфляції.

У країнах з ТІ макроекономічна ситуація характеризується нижчою та стабільнішою інфляцією, стабільним економічним зростанням і нижчою вразливістю до зовнішніх шоків. НБУ має зосередитися за допомогою ТІ не на стимулюванні поточного зростання, а на створенні макроекономічних засад для підвищення темпів зростання у довготерміновому періоді [2, с. 119-125]. У більшості випадків у розвинутих країнах, які використовують ТІ, відхилення від таргету становлять менше 1 %. У країнах з перехідною економікою у 41 % випадків відхилення від таргету становлять ± 1 %, а у 36 % випадків – понад 2 %. Найкращі ж результати демонструють США і Чилі. У країнах, де частіше надається громадськості інформація щодо макроекономічної політики, таргети досягаються рідше, тому надто висока відкритість також не бажана [8, с. 1-29].

У країнах, які запровадили ТІ, зменшили рівень інфляції та інфляційні сподівання. Загалом, держави з ТІ є відкритими малими економіками, і є дуже чутливими до світових економічних зрушень. Країни, які не використовують ТІ, є здебільшого великими закритими економіками [9, с. 51-80].

Головними ж передумовами запровадження ТІ є: інституційна (низький державний борг, незалежний центральний банк), фінансова (банківська), економічна (рівень доларизації), технічна (система передбачень) системи [6, с. 1-45].

Сучасний стан світової економіки визначається наслідками економічної кризи. У період фінансової кризи істотно постраждала світова торгівля. Скоротився обсяг експорту та імпорту. Україна через швидко зростаючий зовнішній борг стала залежною від доступності зовнішніх джерел кредитування. Через глобальні дисбаланси знижується інвестиційна активність, скорочуються обсяги торгівлі.

Детально варіанти глобального економічного устрою розглянуто у звіті Світового економічного форуму "Майбутнє світової фінансової системи. Короткостроковий прогноз і довгострокові сценарії", документі МВФ "Звіт про глобальну фінансову стабільність. Управління майбутніми фінансовими викликами" та звіті МВФ "Перспективи світового економічного розвитку. Підтримка відновлення". Враховуючи зміни у світовій економіці, розрізняють чотири сценарії розвитку світової економіки: "фінансовий регіоналізм", "відновлений західноцентризм", "фрагментований протекціонізм", "перебалансований мультилатералізм". Варто коротко розглянути їхній вплив на економіку України.

Суть першого сценарію – "фінансового регіоналізму" передбачає, що світова економіка складається з трьох блоків на чолі зі США, ЄС і Китаєм, які здійснюють торгівлю і фінансову політику. За розвитку такого сценарію Україна втрачає важелі впливу на міжнародну фінансову систему, істотно обмежуються можливості розвитку конкурентоспроможних виробництв, зокрема через низький зовнішній попит.

Другий сценарій – "відновлений західноцентризм" передбачає, що країни з розвинутою економікою запроваджують корпоративну реструктуризацію, відновлюють продуктивність і стимулюють міжнародну торгівлю. Розвиток такого сценарію негативно вплине на Україну, оскільки зацікавленість інвесторів зміниться у бік нових, східних ринкових економік.

Якщо діяти буде третій сценарій – "фрагментований протекціонізм", то у світі будуть панувати розмежованість, суворий контроль, а між країнами виникатимуть конфлікти, велику загрозу стабільності становитимуть внутрішні заворушення та природні катастрофи. Третій сценарій є найневигіднішим для України, оскільки Україна як відносно відкрита економіка, втратить значні можливості для розвитку експортно-орієнтованих виробництв, а через невигідні умови фінансування зросте зовнішня заборгованість.

За четвертого сценарію – "перебалансованого мультилатералізму" буде запроваджено ефективне управління ризиками до 2020 р. з метою забезпечення зростання; задля досягнення спільних цілей буде налагоджено міжна-

родну співпрацю; світова економіка зростатиме в середньому на 3,6 %; стабільно зростатимуть ринкові економіки. У разі розвитку таких подій Україна може виграти завдяки розширенню світового попиту, ефективнішому функціонуванню ринків капіталу та потенційній можливості брати участь у формуванні глобальних стратегій розвитку.

Загалом для розвинених країн очікується повільне економічне зростання після 2010 р., яке буде супроводжуватися зростанням безробіття. У 2010 р. МВФ прогнозує незначне (понад 20 %) зростання цін на нафту і помірне (близько 2 %) підвищення вартості сировинних ресурсів (крім енергетичних). Для України прогнози МВФ означають, що попит на українську продукцію буде обмеженим, а зростання цін на ресурси стане чинником відновлення високої інфляції.

Світова криза засвідчила високий рівень залежності економіки України від зовнішньоекономічної кон'юнктури. Одним із завдань монетарної і валютної політики НБУ є адаптація до несприятливих зовнішніх умов. У період кризи центральні банки країн вживають заходів щодо відновлення ліквідності банків через збільшення грошової маси. Але такі дії в Україні можуть призвести до знецінення гривні і зростання інфляції [1, с. 3-9].

Експерти прогнозують відновлення зростання ВВП у 2010 р. Це, насамперед, стосується відновлення експортного потенціалу, завдяки стимулюванню фіскальної та монетарної політики і відновлення позитивної динаміки на ринку робочої сили. Через значний ВВП-розрив інфляційний тиск передбачається низьким. Також передбачається посилення національних валют та зростання ПІІ [10, с. 1-3].

Висновки. Отже, насамперед, необхідно сприяти ухваленню закону "Про систему валютного регулювання та валютного контролю", що допомогло б утвердити статус національної валюти як єдиного засобу розрахунку на території України та удосконаленню механізму регулювання потоків капіталу. Також необхідно удосконалити підходи до регулювання фінансових інвестицій нерезидентів в Україну. Необхідною умовою переходу до режиму ТІ є інституційне закріплення обов'язкової тісної співпраці між Урядом та НБУ з питань досягнення цінової стабільності. Адже інфляція формується під впливом попиту і пропозиції. НБУ переважно впливає на інфляцію попиту, а підвищення цін в Україні переважно відбувається за рахунок чинників пропозиції. саме тому перед урядом стоять такі завдання:

- пом'якшити шоки шляхом проведення відповідної торговельної, бюджетної та структурної політики;
- підвищити якість фіскальної політики, та узгоджувати її з монетарною для досягнення низькоінфляційного середовища;
- підвищити ефективність управління адміністративно регульованими цінами та узгоджувати цю політику з інфляційними цілями [3, с. 103-121].

Література

1. Батковський В. Перспективи впливу глобальних тенденцій розвитку економіки та фінансової системи на Україну / Батковський В., Даниленко А., Дормачев В. // Вісник НБУ. – 2010. – № 12. – С. 3-9.

2. Гнатів О.А. Таргетування інфляції як оптимальний режим монетарної політики // Регіональна економіка. – 2009. – № 2. – С. 119-125.
3. Грищенко А.А. Ін-т таргетування інфляції: Зарубіжний досвід і перспективи запровадження в Україні : наукова доповідь / А.А. Грищенко, Т.О. Кричевська, О.І. Петрик. – К. : Ін-т економіки і прогнозування, 2008. – 272 с.
4. Кажан В.А. Етапи становлення банківської системи України // Бизнесинформ. – 2009. – № 4. – С. 13-14.
5. Паливода К.В. Вплив інфляції на інвестиційну активність у сучасному суспільстві // Фінанси України. – 2009. – № 12. – С. 96-103.
6. Batini N. Under what conditions can inflation targeting be adopted? The experience of emerging markets / Batini N., Douglas L. // Banco Central de Chile Documentos de Trabajo. – 2009. – № 406. – P. 1-45.
7. Gosselin M.A. Central Bank Performance under Inflation Targeting // Bank of Canada review. – 2008. – № 3. – P. 15-25.
8. Gosselin M.A. Central Bank Performance under Inflation Targeting // Bank of Canada Document de travail. – 2007. – № 18. – P. 1-29. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.bankofcanada.ca>.
9. Levin A.T. The Macroeconomic Effects of Inflation Targeting / Levin A.T., Natalucci F.M., Piger J.M. // Federal Reserve Bank of St. Louis Review. – 2004. – № 86(4). – P. 51-80.
10. Moseley A. Key Macro Themes // Global Economic Research – Economics: Eastern Europe, Middle East and Africa perspectives. – 2010. – № 8 – P. 1-3.

Билык В.М., Думич Н.Б. Антиинфляционная политика государства в современных условиях переходных экономик

Исследована макроэкономическая антиинфляционная монетарная политика в переходных экономиках. Проблема преодоления инфляции существует во многих странах, а особенно в государствах с переходной экономикой. Хотя инфляционный процесс имеет много общих признаков в странах с переходной экономикой, но в каждой из них он протекал по-разному. Этот процесс во многом зависел от рыночных реформ, которые проводились в определенном государстве.

Ключевые слова: монетарная политика, фискальная политика, антиинфляционная политика, таргетирования инфляции, обменный курс, инфляционные ожидания, процентная ставка, предложение денег, индекс потребительских цен, поддержка цен.

Bilyk W.M., N.B. Dumych Anti-inflationary policy in modern conditions of transition economics

In this article the macroeconomic anti-inflationary monetary policy in the countries with transitive economy is investigated. The problem of inflation timing exists in many countries, especially in the states with transitive economy. Though inflationary process has much in common in the investigated countries, but in each of them it passed differently. This process is a lot of in what depend on market reforms which were carried out in the state.

Keywords: monetary policy, fiscal policy, anti-inflationary policy, inflation targeting. exchange rate, inflationary expectations, interest rate, money supply, consumer price index, price support.

УДК 338.23:336.74

Здобувач Т.А. Піхняк; здобувач І.С. Вінідіктова;
доц. Б.І. Кабаці – канд. екон. наук – Львівська КА

СУТНІСТЬ ТА ТИПИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Виконано ретроспективний аналіз щодо визначення сутності поняття "економічне зростання" у класичній і сучасній літературі та здійснено на його основі власну інтерпретацію цієї категорії, доповнено сутнісне навантаження поняття "економічне зростання" через його показники. Виокремлено та охарактеризовано основні типи економічного зростання.